

Kępkowska, Bożena

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki

Przegląd Pruszkowski nr 1, 12-14

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bożena Kępkowska

Nauczyciel Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki

Po zakończeniu I wojny światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości społeczeństwo przystąpiło do odbudowy zniszczonego kraju.

Polonia amerykańska zdawała sobie sprawę, że dla odradzającego się państwa bardzo ważnymi problemami będzie szybkie odbudowanie gospodarki, a szczególnie jej najnowocześniejszej gałęzi – przemysłu obrabiarkowego.

Tymczasem powstawały różnorodne spółki, korporacje, które przynosząc ich założycielom i członkom zysk, pomagały w odbudowie ojczyzny.

Polonijni działacze i tamtejsza prasa przedstawiali ojczyznę jako „ziemię obiecaną”, zniszczony kraj pełen biedy, kraj dla ludzi z inicjatywą, przedsiębiorczych i pracowitych. Wśród Polonii zaczęły powstawać liczne spółki i towarzystwa akcyjne. Z wielu podmiotów gospodarczych, które zamierzały rozpocząć działalność w ojczyźnie zaledwie kilka zrealizowało swoje plany.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki, które po pokonaniu na początku lat dwudziestych licznych niepowodzeń inwestycyjnych, uchroniło przed upadkiem kilka własnych przedsiębiorstw działających do 1939 roku i po II wojnie światowej.

W 1918 roku z inicjatywy inżyniera Aleksandra Gwiazdowskiego i grupy studentów Wydziału Rzemieślniczego na Uniwersytecie w Toledo (stan Ohio) założone zostało Stowarzyszenie Mechaników Polskich w Ameryce – The Polish Mechanics Co. Inc.

Pierwszy zeszyt „Mechanika” – pisma Stowarzyszenia – wydany w 1918 roku w Toledo podawał do wiadomości nazwiska zarządu korporacji, listę członków w różnych miastach Stanów Zjednoczonych, szkic statutu oraz charakterystykę wydziału rzemieślniczego na Uniwersytecie w Toledo.

Zarząd spółki stanowili:

A. Gwiazdowski – przewodniczący i zarządca

J. Szlichciński – vice przewodniczący

E. Wójcik – sekretarz

J. Mas – skarbnik

Kolejnymi dyrektorami byli:

A. Cechnicki, J. Juruś, F. Jagodziński, J. B. Nowak.

Członkiem korporacji mógł być każdy rzemieślnik pracujący w zawodzie metalowym lub drzewnym, a więc inżynier-mechanik, elektrotechnik, rysownik, ślusarz, operator obrabiarki, modelarz, stolarz, kowal itd. Wpisowe wynosiło 10 dolarów, za które członek otrzymywał wydawnictwa Stowarzyszenia. Pieniądze członkowskie były przeznaczane na rozwój biblioteki rzemieślniczej. Stowarzyszenie Mechaników było wytwórczą kooperatywą (spółdzielnią). W 1920 roku jego przedstawiciele pojawili się w kraju i rozpoczęli działalność.

Z własnych środków zakupili:

– Towarzystwo Akcyjne „Poręba” w Porębie koło Zawiercia,

– Zniszczoną fabrykę Troetzera w Pruszkowie,

– Fabrykę traktorów „Stomag” w Wiedniu,

– Cegielnię w okolicach Bydgoszczy,

– oraz kilka innych małych zakładów.

Nie wszystkie decyzje okazały się trafne. Podejmowano je zbyt pośpiesznie, bez sporządzenia rachunku ekonomicznego i bez analiz technicznych. Reemigranci nie orientowali się w polskich realiach gospodarczych (inflacja, brak stabilizacji politycznej). Nic dziwnego, że Stowarzyszenie wkrótce zaczęło przeżywać prawdziwe trudności. Groziła mu upadłość. Rozpoczęła się batalia o ratowanie przedsiębiorstw. Stowarzyszenie wysłało delegację do marszałka

Piłsudskiego i prezydenta Wojciechowskiego z prośbą o wskazanie ludzi, którzy mogliby uratować zakłady od upadłości i pokierować nimi. W ten sposób doszło do utworzenia w dniu 1 lipca 1923 roku spółki akcyjnej pod nazwą Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki – Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie.

SMPzA doceniało rolę szkolnictwa zawodowego. Decyzję o wybudowaniu i uruchomieniu szkół rzemieślniczo – technicznych w Pruszkowie i Porębie koło Zawiercia podjął trzeci Zjazd Stowarzyszenia Mechaników, który odbył się w dniach 25-28 lutego 1921 roku w Toledo. Delegaci Stowarzyszenia postanowili przeznaczyć na ten cel 40 tys. dolarów.

W Pruszkowie Stowarzyszenie Mechaników Polskich przeznaczyło na szkołę jeden z budynków przy ul. Puławskiego.

Nie wiadomo z jakich przyczyn nie wybudowano osobnego budynku szkolnego, ani co stało się z funduszami przeznaczonymi na ten cel.

Początek szkoły był bardzo skromny. Jedna klasa zwana wstępną liczyła 20 uczniów. Uroczystego otwarcia dokonał dyrektor techniczny Wytwórni Obrabiarek i Narzędzi inż. Jan Piotrowski. Tymczasowym dyrektorem szkoły został Jan Kozakiewicz.

Wytwórnia Obrabiarek i Narzędzi w Pruszkowie istniała do 1951 r. Przejęta została przez skarb państwa i działała dalej jako Zakłady 1 Maja a następnie Fabryka Obrabiarek „Mechanicy”. To dzięki SMPzA Pruszków stał się prężnym ośrodkiem przemysłu obrabiarkowego. W okresie PRL powstało tu Centrum Badawczo-Konstrukcyjne Obrabiarek. W wyniku transformacji ustrojowej po 1989 roku fabryka została zlikwidowana – CBKO istnieje nadal.

Założona przez SMPzA szkoła przetrwała trudne zakręty dziejowe. W 2011 roku obchodziła jubileusz 90-lecia istnienia. Wykształciła ponad 20 tys. młodzieży. Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki zapisało piękną kartę w historii rozwoju przemysłu obrabiarkowego w Polsce i szkolnictwa zawodowego w Pruszkowie.